

SWEDISH ENVIRONMENTAL PROTECTION AGENCY

1(26)

Elisabeth Österwall
Tel: 010-698 12 19
elisabeth.osterwall
@naturvardsverket.se

REMISSAMMANSTÄLLNING
2018-03-05

Ärendenr:
NV-05782-17

Remissammanställning – förslag till ny vägledning om anläggning, underhåll och skötsel av konstgräsplaner

1. Syfte

Denna remissammanställning syftar till att på ett översiktligt sätt redovisa de synpunkter som har inkommit på rubricerade förslag till vägledning. Sammanställningen utgör vidare ett analysredskap för Naturvårdsverket i det fortsatta arbetet med att ta fram slutlig vägledning.

2. Remissförfarandet

Remissen har översänts till 8 remissinstanser. Remissen skickades ut den 22 november 2017 med sista svarsdatum den 6 december 2017.

Remissinstanserna består av de två närmast berörda centrala vägledande myndigheterna Kemikalieinspektionen och Havs- och vattenmyndigheten, Svenska Fotbollsförbundet, Sveriges kommuner och landsting samt ett mindre urval av kommuner. Därutöver har ett riktat remissutskick skett till Boverket avs. de frågor om plan- och bygglagstiftningen som behandlas i vägledningen.

Vidare har remissen publicerats på Naturvårdsverkets hemsida, med upplysning om att det finns möjlighet för alla att lämna synpunkter på förslaget till vägledning.

3. Sammanfattning av remissinstansernas inställning till föreslagna föreskrifter

Sju av åtta remissinstanser har svarat på remissen. Därutöver har två yttranden inkommit med anledning av remissen samt har synpunkter lämnats av Boverket. Utfallet av remissvaren kan sammanfattas enligt följande.

Tillstyrker/inga synpunkter/ingen erinran/motsätter sig inte: Boverket.

Tillstyrker/motsätter sig inte, men har synpunkter i någon del: Havs- och vattenmyndigheten, Kalmar kommun (kultur- och fritidsförvaltningen), Kemikalieinspektionen, Lomma kommun (miljöenheten, samhällsbyggnadsförvaltningen), Malmö stad (miljöförvaltningen), Stockholms stad (miljöförvaltningen), och Sveriges kommuner och landsting (SKL).

Motsätter sig: Svensk Däckåtervinning AB (SDAB), och Svenska Fotbollförbundet.

4. Naturvårdsverket har fått nytt regeringsuppdrag om mikroplaster

I regleringsbrevet för Naturvårdsverket år 2018 har regeringen gett följande uppdrag till Naturvårdsverket.

Åtgärder om utsläpp av mikroplaster till vattenmiljö

Naturvårdsverket ska fortsätta arbetet med att identifiera och åtgärda viktigare källor till utsläpp av mikroplaster till vattenmiljön i Sverige, med utgångspunkt från tidigare uppdrag (dnr M2015/2928/Ke). Olika verktyg för riskhantering bör övervägas, till exempel stöd till upphandlande myndigheter, ändringar i föreskrifter och vägledningar samt skärpt tillsyn och dialog med berörda branscher. Naturvårdsverket ska även analysera olika alternativ till reglering av utsläpp av mikroplaster till vattenmiljön. Analysen ska omfatta förutsättningar för författningsförslag för reglering av utsläpp, inklusive krav för anläggning och skötsel, av konstgräsplaner och andra utomhusanläggningar för idrott och lek från vilka utsläpp av mikroplaster riskerar att ske. Analysen ska även omfatta om nämnda planer och anläggningar skulle kunna utgöra en miljöfarlig verksamhet som bör omfattas av anmälningsplikt eller tillståndsplikt. Samhällsekonomiska konsekvensanalyser ska ligga till grund för förslagen, liksom för de viktigare åtgärder myndigheten övervägt men valt att inte föreslå. Dessa analyser ska framgå i redovisningen. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Miljö- och energidepartementet) senast den 31 maj 2019.

Vissa detaljsynpunkter av rent redaktionell karaktär, exempelvis synpunkter på uppenbara skrivfel har inte bemötts nedan.

De avsnitt som anges i sammanställningen nedan refererar till det remitterade förslaget. Efter behandling av remissvaren har en omarbetad version av vägledningen lagts ut som webbtex på Naturvårdsverkets hemsida (<http://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledningar/Plast-och-mikroplast/Konstgrasplaner/>).

5. Sammanfattning av remissvar

Avsnitt i remitterat förslag	<u>Remissinstans</u> Synpunkt	Bedömning	Beaktad
Generellt	<u>Havs- och vattenmyndigheten:</u> Förslaget till vägledning om anläggning, underhåll och skötsel av konstgräsplaner är viktigt för att få en samsyn och förhindrandet av personliga tolkningar. Kommer den minska utsläppen av plaster i tillräcklig omfattning beror på hur användarvänlig vägledningen blir.	Ingen åtgärd krävs.	-
Generellt	<u>Kalmar kommun:</u> 1. Övergripande är vägledningen lätt att förstå, tydlig och tillräckligt omfattande i sin utformning. Innehållsmässigt är det glädjande att det tydligt också framgår att kunskapsläget kring konstgräsplaners miljöpåverkan är under utveckling, och att det ännu inte är fastställt vilken typ av gummigranulat som är att föredra före någon annan. Innehållet är informativt, enkelt att förstå och belyser nuläget på ett bra sätt. Strukturen på vägledningen är tydlig och bra. 2. Kanske skulle det ha funnits en särskild rubrik med syftesbeskrivning med i vägledningen. Syftet beskrivs idag under avsnitt 2. Här föreslås en egen rubrik för detta. 3. Vidare anser vi att åtgärderna som verksamhetsutövaren förväntas vidta är rimliga, inklusive att ha en plan som exempelvis innehåller åtgärder för regelbunden utvärdering av fyllnadsmaterial, åtgärder för att minska svinn av gummigranulat och åtgärder för att utbilda planskötare för att minska negativa miljökonsekvenser i den löpande skötseln. 4. Ett förtydligande att vägledningen omfattar plast- och gummigranulat kan behöva göras, eftersom TPE betecknas som termoplast.	1. Ingen åtgärd krävs. 2. För att på ett bättre sätt tydliggöra syftet med vägledningen har det inledande avsnittet av vägledningen justerats. Vägledningen har vidare anpassats i formatet för att fungera som webbtex på Naturvårdsverkets hemsida. 3. Ingen åtgärd krävs. 4. För att förtydliga har vi genomgående bytt ut termen gummigranulat mot granulat. Vi har också förklarat i inledningen till vägledningen att den omfattar anläggningar med plast- och gummigranulat.	- Delvis - Ja

Generellt	<p><u>Kemikalieinspektionen:</u> Ställer sig positiv till att Naturvårdsverket tagit fram en vägledning om anläggning, underhåll och skötsel av konstgräsplaner. Ett antal förslag lämnas på hur vägledningen kan förtydligas och struktureras.</p>	Naturvårdsverket välkomnar förslag på hur vägledningen kan förbättras, och lämnar kommentarer till Kemikalieinspektionens specifika synpunkter under aktuellt avsnitt av vägledningen nedan.	-
Generellt	<p><u>Lomma kommun:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Det är positivt att Naturvårdsverket upprättar en vägledning inom området. 2. Det saknas en tydlig avgränsning vad vägledningen tar upp och vad som överlämnas till andra myndigheter att bedöma. Det bör tydligt framgå varför exempelvis hälsorisker inte tas upp och att det finns ett stort behov av vidare forskning inom området. Om syftet med vägledningen är att tillsynsmyndigheterna ska bedriva en enhetlig tillsyn behövs tydliga avgränsningar eller en mer omfattande vägledning som inkluderar bland annat hälsorisker. 3. Saknar vägledning om fallskydd på lekplatser och multiplaner som också ofta anläggs av kommuner. Fallskydd och multiplaner består av liknande material, ofta SBR och/eller EPDM. Om dessa ingår i vägledningen bör det framgå under tredje punkten under ”Målgrupp”. Det är önskvärt att ett avsnitt läggs till om dessa underlag och vilka miljö- och hälsorisker som finns med de olika materialen. Det bör framgå att det saknas forskning kring materialets miljö- och hälsorisker samt omfattning av spridning. 4. Vägledningen bör också innehålla ett avsnitt om inomhushallar med konstgräsplaner. Konstgräsets gummigranulat kan innebära en ökad belastning av inomhusmiljön och det behövs vägledning om försiktighetsåtgärder som exempelvis ökad ventilation och hygienrutiner. 5. Det är önskvärt att vägledningen i större utsträckning tar upp konsekvenser med anläggningarnas placering. Högre krav bör kunna ställas på en anläggning i närheten av hav, sjöar och vattendrag. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ingen åtgärd krävs. 2. I ett första skede tar vägledningen endast sikte på miljöaspekter relaterade till konstgräsplaner. Naturvårdsverket samverkar med Kemikalieinspektionen när det gäller frågor om hälsorisker från olika material som används i konstgräsplaner. Kemikalieinspektionen arbetar för närvarande med att ta fram en text till Kemikalieinspektionens webbplats som handlar om konstgräs och miljö- och hälsorisker förknippade med användningen. Naturvårdsverkets vägledning kommer att innehålla en länk till texten när den publicerats på Kemikalieinspektionens webbplats. För att förtydliga att den nu aktuella vägledningen endast är inriktad på miljöaspekter från konstgräsplaner och inte hälsoaspekter, har en justering av det inledande avsnittet gjorts. 3. Ett förtydligande om att vägledningen i flera delar kan appliceras även på andra typer av fritids- och idrottsanläggningar där granulat används, t.ex. fallskydd på lekplatser och multiplaner, har gjorts i det inledande avsnittet. <p>Som framgår under punkt 2 ovan arbetar Kemikalieinspektionen för närvarande med att ta fram en text till webben som handlar om konstgräs och miljö- och hälsorisker förknippade med</p>	<p>-</p> <p>Delvis</p> <p>Delvis</p>

		<p>användningen.</p> <p>4. Mot bakgrund av att denna vägledning är inriktad på miljöaspekter – och inte hälsorisker – relaterade till konstgräsplaner, se punkt 2 ovan, innehåller vägledningen inte något särskilt avsnitt om inomhushallar.</p> <p>5. Naturvårdsverket instämmer i bedömningen att placeringen av en konstgräsplan kan ha betydelse när det gäller risk för negativ påverkan på miljön. Placering av konstgräsplaner är en fråga som rent praktiskt framför allt aktualiseras vid planläggning enligt plan- och bygglagstiftningen. Mot bakgrund av detta innehåller vägledningen ett särskilt avsnitt om vilka krav som ska iakttas vid planläggande och prövning enligt plan- och bygglagen. Naturvårdsverket vill samtidigt framhålla att utifrån rådande kunskapsläge har åtgärder som t.ex. tekniska lösningar för att förebygga svinn av granulat i regel större effekt när det gäller att förebygga spridning av granulat i miljön än placeringen av konstgräsplaner. Vilka tekniska lösningar som är lämpliga kan vid behov anpassas efter anläggningens placering.</p>	<p>Nej</p> <p>Nej</p>
Generellt	<p><u>Malmö stad:</u></p> <p>1. Det är positivt att Naturvårdsverket avser att upprätta en vägledning om användning av konstgräs. Även om det händer en del inom området, där avsikten är att få fram alternativa material/annan teknik kan det ta ett antal år innan sådana alternativ finns på marknaden. En vägledning behövs därför för att komma till rätta med de miljöproblem som uppkommer från användning av konstgräs idag. Granulatet ligger löst på planen, kan bland annat spridas med regn, snö och med spelare som befinner sig på dessa. Det bedöms också finnas relativt enkla åtgärder att genomföra som skulle ge synbara och positiva effekter. Staden instämmer i förslaget om att en skötselplan för dessa fotbollsplaner bör tas fram. Andra åtgärder kan eventuellt också vara</p>	<p>1. Ingen åtgärd krävs.</p> <p>2. Som framgår av förslaget till vägledning syftar denna i ett första skede till att belysa verksamhetsutövarens ansvar och skyldigheter för att minska negativ miljöpåverkan från konstgräsplaner för att på så sätt ange ramarna för ansvaret och skyldigheterna. Naturvårdsverket kommer att bevaka utvecklingen och arbeta vidare med frågan om vilka åtgärder som bör vidtas för att minska miljöpåverkan från</p>	<p>-</p> <p>Delvis</p>

	<p>aktuella. På lång sikt kommer behovet av en vägledning att vara betydligt mindre jämfört med idag.</p> <p>2. Det är något oklart om vägledningen uppfyller det som förmodas vara dess syfte. I förslaget finns de regler i miljöbalken som gäller för konstgräsanläggningar presenterade i ett och samma dokument, vilket anses bra. Om syftet däremot är att vägledningen ska bidra till en enhetlig tillsyn över konstgräsplaner i landets kommuner så är innehållet ur ett tillsynsperspektiv inte tillräckligt för att vägledningen ska kunna användas på ett sådant sätt. Till exempel efterfrågas då i vägledningen tydligare förslag på vad skötselplanen bör innehålla. Det finns sannolikt skötselplaner hos verksamhetsutövarna redan idag, vilka förmodligen inte innehåller ett miljöperspektiv. I en skötselplan bör bland annat finnas åtgärder/rutiner som syftar till att svinnet från planerna minskas, nedskräpningen runt planerna upphör och risken för att granulat sprids till omgivningen samt dagvattennätet minskas.</p> <p>3. I vägledningen saknas definitionen av miljöfarlig verksamhet enligt 9 kap. 1 § miljöbalken. Det kan vara bra att lägga till denna, då de flesta inte tänker sig att en fotbollsplan av konstgräs hör till denna kategori.</p> <p>4. I förslaget nämns försiktighetsprincipen översiktligt och så hänvisas det till bästa möjliga teknik. Det nämns däremot inget om att försiktighetsmått ska vidtas så snart det finns skäl att anta att en verksamhet eller åtgärd kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. I förslaget bör man utveckla denna del.</p> <p>5. Utöver fokus på reglerna i miljöbalken efterfrågas att mer information framkommer om varför gummigranulat är ett allvarligt miljöproblem. Till exempel bör texten om granulatformen SBR utvecklas, bl.a. genom att berätta om de kemiska ämnen som kan ingå och dessas ämnens miljö- och hälsofaror. Det bör också i ett tidigt skede i vägledningen nämnas att granulatet är ett miljöproblem både för dess kemiska innehåll och att materialet kan bilda mikroplaster. Det bedöms relevant då det ändå konstaterats att en så stor del av planerna i Sverige består av detta material.</p> <p>6. Ordet ”finfördelas” bör användas i stället för att uppge att gummigranulat</p>	<p>konstgräsplaner. Arbetet kommer ske på flera olika sätt som t.ex. genom den beställargrupp som Naturvårdsverket finansierar, genom det regeringsuppdrag som ska redovisas 2019 (se rubrik 4 ovan) samt genom att vid behov komplettera webbvägledningen. När det gäller just frågan om skötselplan, kommer Naturvårdsverket emellertid redan nu att se över möjligheten att ta fram en mall för plan för egenkontroll att lägga ut på den externa hemsidan i anslutning till vägledningen</p> <p>3. Med anledning av denna synpunkt har i vägledningen lagts till ett avsnitt om definitionen av miljöfarlig verksamhet och kopplingen till konstgräsplaner. Vägledningen har anpassats i formatet för att fungera som webbtext på Naturvårdsverkets hemsida.</p> <p>4. Ett förtydligande har gjorts om att krav på att vidta försiktighetsmått gäller så snart det finns skäl att anta att en verksamhet eller åtgärd kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.</p> <p>5. Se punkt 2 under Lomma kommun ovan.</p> <p>I vägledningen framhålls att granulat innebär miljörisiker dels eftersom mikroplaster inte bryts ned naturligt utan sprids och ansamlas i miljön, dels genom att olika typer av granulat kan innehålla farliga ämnen.</p> <p>Vägledningen har anpassats i formatet för att fungera som webbtext på Naturvårdsverkets hemsida.</p> <p>6. I avsnitt 4 i vägledningen anges att ggranulat innebär miljörisiker bl.a. eftersom mikroplaster inte</p>	<p></p> <p>Ja</p> <p>Delvis</p> <p>Delvis</p> <p>Nej</p>
--	--	--	--

	<p>”bryts ned”. Detta mot bakgrund av hur persistent granulat är och hur lång tid det tar innan den bryts ned. Att uttrycka det på det sättet bedöms spegla verkligheten mer och leda till att den som läser vägledningen kanske reflekterar kring konstgräs på ett annat sätt.</p> <p>7. Hälsoaspekten för konstgräsplaner tas inte upp i någon vidare utsträckning i vägledningen. Den slutsatsen förmodas till stor del kunna förklaras med ECHAs rapport som kom i början av året. Stadens tolkning och bedömning av rapporten är inte att konstgräsplaner ska friklassas ur ett hälsoperspektiv. I rapporten nämns bl.a. olika former av försiktighetsåtgärder såsom att ventilation ska finnas på inomhusanläggningar med konstgräs och att spelare som befunnit sig på planer ska tvätta händerna efteråt. Staden tolkar detta som att man inte är helt säker när det kommer till dessa material. I Swecos litteraturstudie, som vägledningen hänvisar till nämns det också att osäkerheter kring riskerna för människors hälsa finns. Staden bedömer att det är viktigt att hälsoaspekten fortsatt får finnas med i diskussionerna kring konstgräs samt att det även framgår att behov finns av fortsatta studier inom området.</p> <p>8. Staden har konstaterat att liknande material som används på konstgräsplaner även används i stor utsträckning på lekplatser som anläggs av kommunen. Ett avsnitt om konsekvenserna med detta material på platser för barn och unga kan med fördel läggas till i vägledningen.</p> <p>9. Vad gäller reglerna i miljöbalken förekommer det en del upprepningar i dokumentet. Staden föreslår att dessa ses över i ett försök att korta ned vägledningen i sin helhet.</p> <p>10. Staden vill uppmärksamma Naturvårdsverket om att länsstyrelsen i Skåne län under 2016 gett ut en tillsynsvägledning om konstgräsplaner på idrottsanläggningar och motsvarande platser.</p>	<p>bryts ned naturligt utan sprids och ansamlas i miljön. Naturvårdsverket bedömer att detta är en lämplig beskrivning av problematiken samt att det är viktigt att just påpeka att mikroplatser inte naturligt bryts ned i miljön.</p> <p>7. Se punkt 2 under Lomma kommun ovan.</p> <p>8. Se punkt 3 under Lomma kommun ovan.</p> <p>9. Vägledningen har anpassats i formatet för att fungera som webbtex på Naturvårdsverkets hemsida. Naturvårdsverket har i samband med detta försökt se till att minimera upprepningar i texten.</p> <p>10. Naturvårdsverket har gått igenom länsstyrelsens Skåne län vägledning i samband med framtagandet av den nu aktuella vägledningen.</p>	<p>Delvis</p> <p>Delvis</p> <p>Ja</p> <p>-</p>
<p>Generellt</p>	<p><u>Stockholms stad:</u></p> <p>1. Välkomnar att det ges ut en vägledning, behovet är stort.</p> <p>2. Vägledningen uppfattas som lättillgänglig ur ett myndighetsperspektiv och</p>	<p>1. Ingen åtgärd krävs.</p> <p>2. Vägledningen har anpassats i formatet för att</p>	<p>-</p> <p>Delvis</p>

	<p>texten är lättläst. Vägledningen skulle dock vinna ytterligare i tydlighet på att rubriksättning och struktur ses över. För den primära målgruppen verksamhetsutövarna, som normalt inte har samma erfarenhet av att läsa och förstå miljölagstiftning, befaras dock att dokumentet är mer svårbegripligt. För en sådan målgrupp är det av stort värde med konkreta, praktiska exempel på tillvägagångssätt. Det vore därför önskvärt med ytterligare konkreta exempel.</p> <p>3. I vägledningen bör översiktligt beröras vart vatten från konstgräsplanerna typiskt sett kan ta vägen (dagvatten, recipient, omgivande mark)</p> <p>4. Det bör förtydligas vilka typer av tillämpningar som Naturvårdsverket anser att vägledningen gäller för. Även fallskydd, som i grunden består av samma typ av material som granulat i konstgräsplaner, bör omfattas av vägledningen.</p>	<p>fungera som webbttext på Naturvårdsverkets hemsida. En webbttext med länkade avsnitt har också bedömts vara lättare att tillgodogöra sig för de läsare som är intresserade av att fördjupa sig i särskilda frågeställningar. Se i övrigt punkt 2 under Malmö stad ovan.</p> <p>3. Naturvårdsverket instämmer i synpunkten, och ett tillägg om detta har gjorts i vägledningen.</p> <p>4. Se punkt 3 under Lomma kommun ovan.</p>	Ja
Generellt	<p><u>Svensk Däckåtervinning AB (SDAB):</u></p> <p>1. Slutsatsen är att vägledningen inte uppfyller Naturvårdsverkets uppdrag att vara ”pådrivande, stödjande och samlande vid genomförandet av miljöpolitiken”. En mer framkomlig väg för Naturvårdsverket vore att lägga kraft på att ta fram praktiskt användbara råd till aktörerna, som kan göra skillnad för miljön. Det finns, som Naturvårdsverket självt konstaterat, enkla och relativt billiga åtgärder för att eliminera svinn av granulat från konstgräsplaner och därmed minimera miljöriskerna. Det finns sannolikt goda möjligheter att engagera idrottssverige i en ”nollvision” för spill från konstgräsplaner, om Naturvårdsverket skulle vilja engagera sig i detta.</p> <p>Om Naturvårdsverket trots allt väljer att gå vidare utifrån detta förslag så krävs en omfattande omarbetning.</p> <p>2. Vägledningen är inte anpassad för målgruppen. Dokumentet tar sin utgångspunkt i lagparagrafer, olika myndigheters ansvarsområden och formella krav på verksamhetsutövare, snarare än om hur ”anläggning, underhåll och skötsel av konstgräsplaner” kan ske på ett miljömässigt ansvarsfullt sätt. I princip alla sådana avvägningar överläts åt läsaren med referenser till diverse, ofta omfattande och komplicerande, forskningsrappor-</p>	<p>1 och 2. Se punkt 2 under Malmö stad och punkt 2 under Stockholms stad, ovan.</p> <p>3. Naturvårdsverket noterar synpunkten, och hänvisar samtidigt till punkt 2 under Stockholms stad ovan.</p> <p>4. Det förhållandet att konstgräsplaner har identifierats som en viktig källa till utsläpp av mikroplaster i Sverige, utgör anledningen till att Naturvårdsverket har initierat arbetet med denna vägledning. Fokus ligger därför på att belysa ansvar och åtgärder relaterade framför allt till detta problem.</p> <p>Frågan om livscykelanalys, hushållning och resurseffektivitet när det gäller val av material, är något som till exempel kan belysas inom ramen för den beställargrupp som Naturvårdsverket har initierat, se punkt 2 under Malmö stad ovan. Naturvårdsverket kommer att följa</p>	<p>Nej</p> <p>Delvis</p> <p>Inte i nuläget</p>

	<p>ter. De refererade rapporterna innehåller dessutom sällan några tydliga slutsatser, vilket Naturvårdsverket känner till och själva bekräftar. SDAB skulle inte vara ensamma att välkomna en vägledning med praktiskt användbara råd till aktörerna. Råd som kan göra skillnad för miljön.</p> <p>Målgruppen för vägledningen är i praktiken framför allt fritidsförvaltningar och ideella idrottsföreningar. Om detta förslag till vägledning gavs till en styrelse i en svensk idrottsförening bestående av vanliga fotbollsföräldrar och idrotts- och folkhälsoengagerade medborgare är den troligaste slutsatsen att föreningen skulle vilja göra sig av med ansvaret att sköta fotbollsplanen eller eventuellt avgå för att undvika framtida myndighetskrav om att avhjälpa hypotetiska och oklart beskrivna miljörisiker.</p> <p>Det finns med få undantag ingen verklig vägledning för vad man kan göra för att minska eventuella miljörisiker.</p> <p>3. Vägledningen är varken lagom omfattande eller lättförståelig. Innehållet motsvarar inte rubriken. I nuläget skapar vägledningen snarare fler frågor än den ger svar. Förslaget utgörs framför allt av en uppräkningslista av olika lagrum och krav på åtgärdsplaner, egenkontroll, ansvar för avhjälpande, tillräckliga kunskaper etc.</p> <p>Samtidigt konstateras i vägledningen att vare sig Naturvårdsverket eller Kemikalieinspektionen anser sig ha tillräckliga kunskaper för att jämföra olika fyllnadsmaterial i konstgräsplaner, eller vara säkra på olika tänkbara miljöeffekter. Hur ska då den som sköter en konstgräsplan i en vanlig svensk kommun uppfatta alla dessa krav?</p> <p>En upplysning och sammanfattning av det juridiska läget kan ha ett värde i sig, men utgör inte mycket till vägledning. Och även det juridiska läget känns osäkert vid en läsning av vägledningen. Skriften ger på det hela taget läsaren en känsla av stor osäkerhet.</p> <p>4. Det saknas helhetsperspektiv i vägledningen. Livscykelperspektivet, hushållningsprincipen och resurseffektiviteten lyser med sin frånvaro i förslaget, som svårigen uppfyller kraven i miljöbalkens portalparagraf om</p>	<p>kunskapsuppbyggnaden och vid behov anpassa vägledningen utifrån detta.</p> <p>När det i övrigt gäller frågor om materialval hänvisas till vad som har anförts i punkt 2 under Lomma kommun ovan.</p> <p>5. För att förtydliga har vi genomgående bytt ut termen gummigranulat mot granulat. Vi har också förklarat i inledningen till vägledningen att den omfattar anläggningar med plast- och gummigranulat. Se i övrigt punkt 4 ovan.</p> <p>6. Se punkt 2 och 3 under Malmö stad ovan.</p> <p>Naturvårdsverket vill i samband med denna synpunkt uppmärksamma att verket efter remissutskicket har fått i uppdrag av regeringen att utreda och analysera bl.a. förutsättningarna för författningsförslag för reglering av utsläpp inklusive krav för anläggning och skötsel av konstgräsplaner och andra utomhusanläggningar för idrott och lek från vilka utsläpp av mikroplaster riskerar att ske. Denna analys ska även omfatta om nämnda planer och anläggningar skulle kunna utgöra en miljöfarlig verksamhet som bör omfattas av anmälningsplikt eller tillståndsplikt. Uppdraget ska redovisas till regeringen senast den 31 maj 2019 (se rubrik 4 ovan).</p>	<p>Ja</p> <p>Delvis</p>
--	---	---	-------------------------

<p>hur balken ska tillämpas.</p> <p>En vägledning under miljöbalken behöver rimligen ha ett livscykelperspektiv och även ta in t.ex. resurshushållnings- och klimataspekter.</p> <p>5. För att göra saken värre omfattar vägledningen bara vissa fyllnadsmaterial och lyckas undvika att förklara varför just dessa lyfts fram. Vägledningen bör tydligt omfatta alla konstgräsplaner och inte inriktas på en viss produkt.</p> <p>Genomgående i texten används ordet ”gummigranulat”. På ett ställe noteras att författarna med det menar både gummigranulat från återvunnet material, nytillverkat gummigranulat och nytillverkat plastgranulat. Varför då inte använda sig av ett mer neutralt ord, t.ex. bara ”granulat”? Det kan ju dessutom komma andra icke organiska material som rimligen också ska omfattas av vägledningen?</p> <p>De allra flesta referenserna i texten handlar om återvunnet däckgummi vilket gör att läsaren lätt får intrycket att vägledningen egentligen handlar om återvunnet däckgummi, utan att Naturvårdsverket har något som helst underlag för att just detta material har sämre egenskaper än andra alternativ, snarare tvärtom.</p> <p>Förslaget till vägledning tar inte upp organiskt fyllnadsmaterial eftersom användningen av sådant ”ännu så länge är begränsad”. Det förefaller av flera skäl märkligt. Hur kan en vägledning som bara omfattar vissa alternativ ens ha ett avsnitt som handlar just om val av <i>olika</i> fyllnadsmaterial? Och behövs ingen vägledning till den som har en konstgräsplan med organiskt fyllnadsmaterial? Omfattas inte dessa planer av samma ansvarsbestämmelser m.m. i miljöbalken?</p> <p>Om detta förslag till vägledning får stor spridning och utbyggnaden av konstgräsplaner inte stannar av så kommer Naturvårdsverket troligen dessutom, genom just denna selektiva vägledning, själva bidra till att förändra marknaden och öka andelen planer med organiska eller andra fyllnadsmaterial. Naturvårdsverket kommer alltså att påverka marknaden för fyllnadsmaterial trots att man säger sig sakna underlag för att värdera vilket</p>		
---	--	--

	<p>material som är mest lämpligt ur miljösynpunkt. Och dessutom uttryckligen ha undantagit vissa, mindre undersökta, material från vägledningen.</p> <p>6. Redan i följebrevet till remissen uppstår många frågor när det sägs att ”Syftet med vägledningen är att klargöra att konstgräsplaner i många fall utgör miljöfarlig verksamhet och därmed omfattas av bestämmelser enligt miljöbalken.” Ingenstans i själva vägledningen utvecklas dock detta resonemang. Vilka fall är detta, då en fotbollsplan utgör ”miljöfarlig verksamhet”? Och vad betyder det?</p> <p>Begreppet miljöfarlig verksamhet används inte över huvud taget i själva vägledningen, vilket troligen är bra. Det är ju ord som för en lekman har stark negativ värdeladdning, även om det för jurister på Naturvårdsverket har en annan, juridisk mening. Men även detta förefaller oklart. Är konstgräsplaner listade i någon av kategorierna för miljöfarlig verksamhet? Om inte, hur vet man vilka planer och vilka fall det handlar om?</p> <p>Meningen förklarar dock på sitt sätt innehållet i vägledningen. Om syftet verkligen är att klargöra att konstgräsplaner omfattas av miljöbalkens bestämmelser så uppfyller texten möjligen det syftet. Men är inte syftet att ge <i>vägledning</i> till <i>hur</i> man minskar miljörisiker? Att hjälpa kommuner och idrottsföreningar att göra rätt?</p> <p>SDAB har i sitt remissvar på Naturvårdsverkets rapport Mikroplaster (6772) konstaterat att enligt verkets egna bedömningskriterier och rådande kunskapsläge kan inte granulat från återvunna däck anses vara en betydande källa till mikroplaster i hav, sjöar och vattendrag. Mot den bakgrunden ifrågasätter vi den sakliga grunden till att Naturvårdsverket nu vill klassa konstgräsplaner med gummigranulat som miljöfarlig verksamhet. Och vilken analys ligger till grund för valet att däremot undanta planer med andra fyllnadsmaterial från vägledningen?</p>		
Generellt	<p><u>Svenska Fotbollförbundet:</u></p> <p>1. Finner vägledningen alltför omfattande och för dem som inte är insatta i området svår att använda sig av vid anläggande, upphandling och skötsel av konstgräsplaner. Mottagaren av vägledningen är arenaägare såsom kom-</p>	1. Se punkt 2 under Malmö stad samt punkt 2 under Stockholms stad, ovan.	Delvis

	<p>muner och föreningar och många av dessa upphandlar en konstgräsplan för första gången och då måste vägledningen skrivas så att det blir en handbok som riktar sig till denna målgrupp.</p> <p>2. Saknar också ett helhetsperspektiv, från vår sida ser vi inget nämnt om det positiva med konstgräsplaner ur ett folkhälsoperspektiv samt är spelegenskaperna och därmed eventuell skaderisk viktiga parametrar att ha med i denna vägledning.</p> <p>3. I denna vägledning tas inte ställning till vilka granulat som är bättre eller sämre samt vilka som läcker mikroplast eller inte och i så fall hur mycket. Utan nu startar ett arbete i beställargrupperna med att ta fram mätmetoder och mäta detta så att vi förhoppningsvis får fram fakta. Under tiden är det viktigt att påpeka att samtliga granulater betraktas likvärdiga vid anläggande, upphandling och skötsel. Detta anser vi är av yttersta vikt då vi inte vill att det slutas upphandlas konstgräsplaner eller att gamla konstgräsplaner ej fylls på med granulat. Om detta sker kommer det att påverka folkhälsan.</p>	<p>Som framgår av förslaget till vägledning syftar denna till att belysa verksamhetsutövarens ansvar och skyldigheter för att minska negativ miljöpåverkan från konstgräsplaner för att på så sätt ange ramarna för ansvaret och skyldigheterna. Vägledningen är alltså inte tänkt att utgöra en fullständig handbok vid upphandling av konstgräsplaner, något som skulle bli en långt mer omfattande vägledning än den nu aktuella. Naturvårdsverket kommer att följa kunskapsutvecklingen när det gäller vilka åtgärder som är lämpliga för att minska miljöpåverkan från konstgräsplaner och vid behov uppdatera vägledningen med fler konkreta exempel.</p> <p>För att på ett bättre sätt tydliggöra syftet med vägledningen har det inledande avsnittet av vägledningen justerats.</p> <p>2. Naturvårdsverket ifrågasätter varken i vägledningen eller på annat sätt nyttan av konstgräsplaner ur ett folkhälsoperspektiv. Naturvårdsverket ser inte heller att det finns någon motsättning mellan nyttan av konstgräsplaner och att konstgräsplaner anläggs och underhålls på ett sådant sätt att negativa miljökonsekvenser så långt möjligt förebyggs. Som nämnts under punkt 1 ovan syftar vägledningen till att belysa verksamhetsutövarens miljörättsliga ansvar och skyldigheter. Detta kan i sin tur sägas underlätta för en långsiktigt hållbar anläggande och underhåll av konstgräsplaner, något som i förlängningen gynnar både miljön och den som vill anlägga eller driva en konstgräsplan.</p> <p>3. Se punkt 2 under Lomma kommun ovan.</p> <p>Det framgår av vägledningen att det rådande</p>	<p>-</p> <p>Ja</p>
--	---	---	--------------------

		<p>kunskapsläget är sådant att olika typer av granulat i vägledningen betraktas som likvärdiga just när det gäller spridning av mikroplaster till miljön.</p> <p>Om och när kunskapsläget ändras kan vägledningen behöva ändras för att återspegla det nya kunskapsläget.</p>	
Generellt	<p><u>Sveriges kommuner och landsting (SKL):</u></p> <p>1. Anser att Naturvårdsverkets förslag till handledning är ett bra första steg i rätt riktning. Det finns idag ett kunskapsunderskott gällande hur både konstgräsplaner och gummerade lekplatsytor (fallskydd) ska hanteras.</p> <p>2. Av vägledningen framgår att den är tänkt att användas av både tillsynsmyndigheter och av verksamhetsutövare. Det är bra att båda dessa aktörer får samma information men de olika grupperna kan ha olika behov av tydliggörande om t.ex. gällande lagstiftning eller teknikfrågor.</p> <p>3. Vägledningen skulle tjäna på en större palett exempel för att förenkla hanteringen för en verksamhetsutövare att göra rätt och för en tillsynsmyndighet att följa upp berörda verksamheter. I vägledningen citeras t.ex. de allmänna hänsynsreglerna. En sådan citation hade tjänat på att brytas ned i konkreta exempel specifika för vad reglerna innebär för just konstgräsplaner. På s. 5 framgår att försiktighetsprincipen (2 kap. 3 § miljöbalken) ska tillämpas i den utsträckning det inte kan anses orimligt (2 kap. 7 § miljöbalken). Eftersom lagstiftningen redan beskriver denna princip så hade det varit mer lämpligt att exemplifiera några situationer där det kan anses rimligt eller orimligt att vidta försiktighetsåtgärder och ge konkreta exempel på lämpliga försiktighetsåtgärder för just konstgräsplaner. Det ska tilläggas att vägledningen inte är utan exempel. De som finns är bra, men eftersom ämnet konstgräsplaner är särskilt komplext och det idag råder en begreppsförvirring bör Naturvårdsverket ge ett mer konkret stöd i avvaktan på att best practice utvecklas. När det sker bör även vägledningen uppdateras.</p> <p>4. Vägledningen bör struktureras om och förses med checklistor som verksamhetsutövare kan tillämpa i sitt praktiska arbete. Förkunskaperna hos</p>	<p>1. Ingen åtgärd krävs.</p> <p>2. Se punkt 2 under Stockholms stad ovan.</p> <p>3 och 4. Se punkt 2 under Malmö stad ovan.</p> <p>5. Se punkt 3 under Lomma kommun ovan.</p> <p>6. Naturvårdsverket noterar behovet man har i dagsläget ingen specifik skriftlig vägledning om dessa frågor.</p>	<p>-</p> <p>Delvis</p> <p>Delvis</p> <p>Delvis</p> <p>Nej</p>

	<p>de personer ute på kommunerna samt andra verksamhetsutövare som ska läsa vägledningen varierar också kraftigt. En erfaren miljöinspektör har inga problem att navigera i miljöbalken medan en person som jobbar mera praktiskt med planskötsel och kanske aldrig har kommit i kontakt med lagstiftningen tidigare kan behöva ha enklare checklistor för hur planskötsel ska gå till. Checklistor har också den fördelen att de kan bidra med likformighet i utformning av planer, planskötsel samt bidra till likvärdighet i tillsynen. Alla exempel på konkreta åtgärder bör lyftas ut och läggas som en bilaga i formen av checklistor.</p> <p>5. Det finns behov av vägledning även för hur andra gummerade ytor ska anläggas och skötas, t.ex. fallskydd på lekplatser. SKL emotser vägledning även inom detta område.</p> <p>6. Det behövs vägledning om hur konstgräsfibrer ska hanteras vid anläggande och avveckling. Detta gäller plastfibrerna i stråna. Även här finns det alltså ett behov av vägledning av hur framför allt äldre plastmattor ska hanteras. Kan de återvinnas eller är det lämpligare att kassera mattorna?</p>		
1	<p><u>Svensk Däckåtervinning AB (SDAB):</u> I avsnittet ”Sammanfattning och rekommendation” räknar förslaget upp kraven på en verksamhetsutövare och vilka hänsyn som ska tas. Det gäller framför allt miljöbalkens kapitel 2, 2 § (kunskap), 3 § (bästa möjliga teknik) och 4 § (substitutionsprincipen). Men varför hoppar man över den sista hänsynsregeln, 5 § (hushållningsprincipen)? Hushållningsreglerna är ju i högsta grad relevanta vid t.ex. materialval i en konstgräsplan. Det är därmed svårt att förstå med vilka motiv som hushållningsprincipen utelämnats i förslaget till vägledning. Av miljöbalkens själva portalparagraf framgår ju att balken ska tillämpas så att bl.a. (punkt 5) återanvändning och återvinning liksom annan hushållning med material, råvaror och energi främjas så att ett kretslopp uppnås. Det utsända förslaget präglas av uppenbart stuprörstänkande.</p>	Det ska nämnas att hushållningsprincipen behandlas när det gäller frågan om svinn i avsnitt 7.1.1 i vägledningen. Se i övrigt Generellt, punkt 4, under Svensk Däckåtervinning AB (SDAB) ovan.	Nej
2	<p><u>Kemikalieinspektionen:</u> 1. Uppfattar det som att vägledningen består av tre olika nivåer, som i sin tur riktar sig till olika aktörer. De tre nivåerna består av 1. hänvisningar till</p>	1. Naturvårdverket håller med om att strukturen på vägledningen kan tydliggöras och har delvis hanterat	Delvis

	<p>aktuella lagrum 2. Naturvårdsverkets rekommendationer och ibland 3. konkreta exempel på hur man kan gå tillväga i praktiken. Ett förslag för att enklare kunna navigera i texterna skulle kunna vara att göra en tabell för att sammanfatta aktörerna och deras olika ansvar enligt lagstiftningen, samt hänvisning/länkar till rekommendationer i texten/ på webbplatsen.</p> <p>2. I vägledningen anges att de riskhanteringsåtgärder som är lämpliga behöver avgöras i fall till fall och exempel på åtgärder anges. Bedömningen att en bedömning måste göras i fall till fall delas, men det vore tydligare att ange en miniminivå på riskhanteringsåtgärder istället för exempel, såsom i avsnitt 7.2.1 där det rekommenderas att verksamhetsutövaren ska se till att det finns särskilda ytor att lägga bortplogad snö på för att kunna samla upp och återföra materialet. Detta skulle underlätta både för användarna och myndigheterna och därmed ge en mer harmoniserad tillämpning.</p>	<p> dessa synpunkter i samband med den anpassning av vägledningen som har gjorts för att den ska fungera som webbtex t på Naturvårdsverkets hemsida.</p> <p>2. Se under Generellt, punkt 2, Malmö stad ovan.</p>	Delvis
3	<p><u>Lomma kommun:</u></p> <p>1. Det bör förtydligas vad som menas med goda egenskaper, förslagsvis ”med hänsyn till spelegenskaper”.</p> <p>2. Önskar ett mer detaljerat stycke om vilka ämnen som kan ingå i SBR och dessa ämnens miljö- och hälsorisker, liknande vad som står i tillsynsvägledning från länsstyrelsen Skåne län (TVL-info 2016:4).</p>	<p>1. Ett tillägg om att det som åsyftas är goda spelegenskaper har gjorts i vägledningen.</p> <p>2. Se under Generellt, punkt 2, Lomma kommun ovan.</p>	<p>Ja</p> <p>Delvis</p>
3	<p><u>Stockholms stad:</u></p> <p>1. Re-EPDM (återvunnet EPDM) bör också finnas med i uppräknin gen av typer av gummigranulat som används på konstgräsplaner.</p> <p>2. Det anges att SBR är populärt för att materialet har goda egenskaper och är betydligt billigare än andra material. Detta bör nyanseras något med avseende på att materialet är problematiskt p.g.a. innehåll av metaller, PAH m.m. Gummigranulat bestående av SBR är ett heterogent material där det inte går att kontrollera kemiskt innehåll i ursprungsråvaran i tillräcklig grad. För att ha kontroll på vad produkten innehåller skulle varje producerad batch SBR behöva provtas med avseende på kemiskt innehåll, vilket inte görs idag. Avdelningen Miljöanalys vid miljöförvaltningen har provtagit både SBR-granulat och EPDM och kan konstatera att båda materialen innehåller miljö-</p>	<p>1. Vi har lagt till R-EPDM i texten.</p> <p>2. Se under Generellt, punkt 2, Lomma kommun ovan.</p>	<p>Ja</p> <p>Delvis</p>

	och hälsoskadliga ämnen. Miljöförvaltningen har i arbetet med förvaltningens egen rekommendation om konstgräs utgått från att, om det skulle vara möjligt att följa produktvalsprincipen, det behövs en bättre kontroll av kemiskt innehåll i materialet i producentledet än vad som kan uppnås vid användning av återvunna däck som ursprungsråvara (gäller även återvunnet EPDM) och förordar i stället nyproducerat EPDM där producenten har koll på råvaran.		
4	<u>Kemikalieinspektionen:</u> Är i slutfasen av att ta fram en text till webben som handlar om konstgräs och miljö- och hälsorisker förknippade med användningen. Vi föreslår därför att det görs en hänvisning till hemsidan, alternativt kan Kemikalieinspektionen bistå med en text till vägledningen.	Naturvårdsverket, som konstaterar att sådan vägledning har efterfrågats av många av de övriga remissinstanserna, välkomnar att Kemikalieinspektionen tar fram en sådan webbtex.	-
4	<u>Stockholms stad:</u> Det anges att de gummigranulat som används i konstgräsplaner kan innehålla olika typer av farliga ämnen. För att underlätta för mindre insatta läsare föreslås att det ges exempel på vilka typer av farliga ämnen som kan vara aktuella, såsom metaller, PAH etc.	Se under Generellt, punkt 2, Lomma kommun ovan samt under Kemikalieinspektionen ovan.	Delvis
4	<u>Svensk Däckåtervinning AB (SDAB):</u> Här citeras Naturvårdsverkets rapport 6772 till regeringen om möjliga källor till mikroplaster i hav, sjöar och vattendrag. Den bygger i sin tur på en rapport från IVL vars antagande om konstgräsplaner som källa till sådan spridning av mikroplaster har svag faktaförankring och kan starkt ifrågasättas. Se till exempel remissyttrande från SDAB till miljö- och energidepartementet, som bifogas detta yttrande. Problemet med dessa rapporter är inte att problemet med mikroplaster lyfts fram eller att konstgräsplaner skulle vara helt oproblematiske ur miljösynpunkt. Men det svaga sakliga underlaget bidrar till ett snedvridet perspektiv på möjliga källor och risken för negativ särbehandling av ett material som ur ett samlat miljöperspektiv troligen är överlägset många andra alternativ. Det finns dessutom – som Naturvårdsverket också påpekat – enkla och relativt billiga åtgärder för att undvika svinn av granulat från konstgräs-	I rapport 6772 konstaterar Naturvårdsverket att det finns osäkerheter i hur stora mängder granulat som årligen sprids från svenska planer, men att de olika kunskapsunderlagen visar att det sker ett svinn och en spridning av granulat till miljön. I regleringsbrevet för 2018 har Naturvårdsverket också fått i uppdrag att fortsätta arbetet med att identifiera och åtgärda viktigare källor till utsläpp av mikroplaster till vattenmiljön i Sverige. I uppdraget handlar en särskild del om konstgräsplaner (se rubrik 4 ovan). Naturvårdsverket anser att denna vägledning fyller ett	Nej

	planer och därmed minimera miljöriskerna. En fungerande vägledning borde framför allt medverka till att stödja att sådana åtgärder vidtas i stor omfattning så att best practice får snabb spridning.	efterfrågat behov, och sitt syfte, trots de osäkerheter som finns när det gäller mängden granulat som sprids från planerna.	
5	<p><u>Kemikalieinspektionen:</u> Vägledningen vänder sig framför allt till verksamhetsutövare, d.v.s. aktörer som ska anlägga eller ansvara för underhåll och skötsel av konstgräsplaner. Eftersom verksamhetsutövaren är beroende av andra aktörer, framför allt materialtillverkare, ser Kemikalieinspektionen ett värde i att förtydliga verksamhetsutövarens ansvar i förhållande till övriga aktörers ansvar. Verksamhetsutövaren behöver förstå andra aktörers ansvar för att kunna ställa både relevanta frågor och rimliga krav vid anläggning och fortsatt underhåll av konstgräsplaner.</p> <p>I linje med detta finns behov av att förtydliga ansvaret som tillverkaren av gummigranulatet har. Det är svårt att som nedströmsanvändare/verksamhetsutövare eller för den delen tillsynsmyndighet att utföra sitt uppdrag om det inte finns tillgång till information och dokumentation om att produkten/varan är säker. Det bör därför förtydligas att för att undvika risker och skaffa sig kunskap bör man ha en dialog med leverantören om anläggning, underhåll och skötsel. Detta bör stå i sammanfattning och rekommendation eftersom det är en förutsättning för verksamhetsutövaren att kunna fullfölja sina förpliktelser.</p>	Naturvårdsverket instämmer i synpunkten. Vi har justerat texten i vägledningen på så sätt att vi har lagt till Kemikalieinspektionens textförslag om tillverkarens ansvar.	Ja
5	<p><u>Stockholms stad:</u> 1. Verksamhetsutövarens skyldigheter enligt hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken bör belysas redan i detta avsnitt och inte först i avsnitt 7. 2. Avsnittet har rubriken ”Ansvar” men beskriver nu i första hand vilka som kan betecknas som verksamhetsutövare. Rubriken bör ändras till ”Verksamhetsutövare”.</p>	1 och 2. Som har påpekats på flera ställen ovan har vägledningen anpassats i formatet för att fungera som webbtex på Naturvårdsverkets hemsida, och i samband med detta har Naturvårdsverket försökt presentera verksamhetsutövarens skyldigheter på ett så tydligt sätt som möjligt. Se även under Generellt, punkt 2, Stockholms stad ovan.	Ja

6	<p><u>Kalmar kommun:</u> Det går att mäta och redovisa hur mycket granulat som fylls på planen efter en tid. I dagsläget går det dock inte att mäta hur mycket av granulatet som måste fyllas på för att granulatet försvunnit från planen via snöröjning eller spelares skor/kläder i jämförelse med hur mycket som tryckts ihop i botten av konstgräsmattan. Granulatspridning bör också övervakas på andra sätt, t.ex. via okulär kontroll vid snöröjning, kring brunnar, i omklädningsrum m.m.</p>	<p>Naturvårdsverket instämmer i påpekandet att det är svårt att avgöra i vilken utsträckning svinn sprids utanför planen respektive trycks ihop i planen. Vidare instämmer Naturvårdsverket i att okulär kontroll av förekommande svinn utanför planen bör utgöra en del av en egenkontroll. Detta bör, om det blir aktuellt, inkluderas i den mall för plan för egenkontroll som Naturvårdsverket överväger att ta fram.</p>	Eventuellt
6	<p><u>Stockholms stad:</u> 1. Första stycket beskriver framför allt bevisbörderegeln och kunskapskravet enligt 2 kap. miljöbalken. Detta föreslås flyttas till avsnitt 5, och i så fall behöver första meningen i andra stycket justeras något. 2. Det bör förtydligas vad som avses med ”åtgärder för regelbunden utvärdering av fyllnadsmaterial” i egenkontrollplanen. 3. Föreslår att det förordas att planen inkluderar en ”loggbok” över hur mycket gummigranulat som köps in, hur mycket som återförs och hur mycket som transporteras bort. Detta för att få en uppfattning om hur mycket granulat som sprids till omgivningen.</p>	<p>1. Se avsnitt 5 Stockholms stad ovan. 2. Naturvårdsverket kommer att se över möjligheten att ta fram en mall för plan för egenkontroll som i så fall läggs ut på den externa hemsidan i anslutning till vägledningen. Naturvårdsverket delar synpunkten att det i en sådan mall bör förtydligas vad som innefattas i en utvärdering av fyllnadsmaterial. 3. Naturvårdsverket instämmer i denna synpunkt, och kommer att överväga en sådan punkt i den mall för plan för egenkontroll som Naturvårdsverket ser över möjligheterna att ta fram.</p>	Ja Eventuellt Eventuellt
6	<p><u>Sveriges kommuner och landsting (SKL):</u> 1. Det framgår att det är verksamhetsutövarna som bär ansvaret för att efter anmodan från tillsynsmyndigheterna redovisa planer för egenkontroll. SKL föreslår att Naturvårdsverket tar fram en checklista på vad en plan för egenkontroll ska innehålla när det gäller just konstgräsplaner. 2. Eftersom det är oklart exakt hur mycket granulat som faktiskt sprids från konstgräsplanerna ut i naturen anser SKL att egenkontrollen bör innefatta tydliga krav på redovisning om hur mycket granulat som tillförts en plan och hur mycket som samlats upp samt en redovisning om vilka potentiella spridningsvägar som granulaterna kan ta och vilka åtgärder verksamhetsutövarna vidtar för att ytterligare förhindra spridning. Här har Naturvårdsverket en roll</p>	<p>1. Se under Generellt, punkt 2, Malmö stad ovan. 2. Se punkt 3 under Stockholms stad ovan. Mallen bör, om det blir aktuellt, omfatta de ytterligare aspekter som Sveriges kommuner och landsting (SKL) lyfter fram.</p>	Eventuellt Eventuellt

	att ge tydlig vägledning.		
7.1.1	<p><u>Stockholms stad:</u></p> <p>1. I fråga om rimlighetsavvägningen enligt 2 kap. 7 § miljöbalken bör också framhållas att påverkan på miljö kvalitetsnormer för vatten kan medföra att det kan ställas högre krav än vad som är rimligt ur ett branschekonomiskt perspektiv.</p> <p>2. När det gäller tekniska lösningar i tredje stycket är det viktigt att anknyta till hur avledning av vatten görs.</p>	<p>1. Naturvårdsverket instämmer i synpunkten och ett förtydligande om detta har gjorts i vägledningen.</p> <p>2. Naturvårdsverket instämmer i synpunkten, och ett tillägg om detta har gjorts i vägledningen.</p>	<p>Ja</p> <p>Ja</p>
7.1.1	<p><u>Svensk Däckåtervinning AB (SDAB):</u></p> <p>1. Detta är ett av få avsnitt som innehåller viss konkret vägledning, vilket är välkommet.</p> <p>2. Här dyker också hushållningsprincipen i 2 kap. 5 § miljöbalken plötsligt upp. Författarna anser att det inte kan anses förenligt med denna paragraf att anlägga konstgräsplaner med stort svinn. Det förefaller rimligt. Stort svinn är ju dessutom uppenbart olämpligt av många andra skäl. Men varför finns hushållningsperspektivet bara med i detta enda stycke och enda aspekt?</p>	<p>1. Ingen åtgärd krävs.</p> <p>2. Se under Generellt, punkt 4, Svensk Däckåtervinning (SDAB) ovan.</p>	<p>-</p> <p>Inte i nuläget</p>
7.1.2	<p><u>Kemikalieinspektionen:</u></p> <p>1. Ser positivt på att Naturvårdsverket har lyft behovet av kunskap och information om kemiskt innehåll i syfte att undvika särskilt farliga ämnen. Naturvårdsverket och Kemikalieinspektionen har tagit fram en gemensam bedömning om detta, och förslagsvis görs en hänvisning till vägledningen om säker och ökad materialåtervinning.</p> <p>2. Ett förslag till omformulering lämnas för att ytterligare tydliggöra behovet av att fasa ut farliga ämnen ur kretsloppet samt understryka behovet av att veta det kemiska innehållet i blandningen för att kunna veta behovet av riskminimeringsåtgärder.</p>	<p>1. Vi har lagt till en hänvisning till denna vägledning.</p> <p>2. Vi har kompletterat texten i vägledningen enligt förslag från Kemikalieinspektionen.</p>	<p>Ja</p> <p>Ja</p>

7.1.2	<p><u>Stockholms stad:</u> Naturvårdsverket bör ta tydligare ställning för användning av naturmaterial eller i vart fall betona vikten av utveckling av alternativa material. Produktvalsprincipen bör kunna betonas tydligare och i den kontexten bör frågan om hur naturmaterial förhåller sig till de konventionella materialen i granulat, diskuteras. Även frågan om kemikalieinnehåll i granulat bör lyftas i detta sammanhang. Vikten av att det utvecklas alternativa material bör också ytterligare betonas.</p>	<p>Se under Generellt, punkt 3, Lomma kommun ovan. Naturvårdsverket har inte tagit ställning till vilket material som är bäst att använda som fyllnadsmaterial på konstgräsplaner. Vi har initierat beställargruppen för konstgräsplaner i syfte att driva på utvecklingen. Vi följer kunskapsutvecklingen och kommer vid behov uppdatera vägledningen.</p>	Delvis
7.1.2	<p><u>Svensk Däckåtervinning AB (SDAB):</u> Här är ordvalet extra oklart. Man talar om ”miljöproblemet med att gummigranulat kan innehålla farliga ämnen”, som om detta var ett etablerat miljöproblem. Och sen om andra alternativ till gummigranulat. Betyder det att ”gummigranulat” just här betyder enbart just gummi? Eller talar man om alternativ med organiskt material? Finns då inga möjliga miljöproblem med t.ex. storskalig användning av kork?</p> <p>Naturvårdsverket konstaterar i både tidigare rapporter och i denna vägledning att man inte tagit ställning till vilket material som är mest lämpligt för konstgräsplaner samt att olika gummi- och plastmaterial betraktas som likvärdiga när det gäller risken för spridning av mikroplaster. Inte heller Kemikalieinspektionen anser sig kunna göra någon skillnad mellan olika fyllnadsmaterial.</p> <p>I hela detta stycke finns dock inte ett ord om klimatpåverkan eller resurshushållningsaspekter. En tidigare livscykelstudie från IVL har till exempel visat att nytillverkat granulat har 10-30 gånger större klimatpåverkan än återvunnet däckgummi som även vad gäller övriga parametrar bedöms vara ett bättre miljöval för konstgräsplaner. Kommentarer och överväganden vad gäller användning av organiska material saknas, häpnadsväckande nog, också.</p> <p>Borde inte en vägledning vid val av material ha ett livscykelperspektiv och även innehålla klimat- och resurshushållningsaspekten? Om allt annat dessutom bedöms lika borde dessa aspekter ha betydelse vid val av material.</p>	<p>Vi har bytt ut termen gummigranulat och använder i stället genomgående termen granulat i vägledningstexten. Vi har också förtydligat att vägledningen handlar om anläggningar där plast- och gummigranulat används som fyllnadsmaterial. Se i övrigt under Generellt, punkt 2, Lomma kommun samt punkt 4, Svensk Däckåtervinning (SDAB), ovan.</p>	Ja

	<p>Vad gäller risker med farliga ämnen är däckgummi betydligt mer undersökt än flera alternativa, jungfruliga material och uppfyller REACH plus ytterligare krav på just däckgummi. Innehållet i däckgummi är dessutom kemiskt mycket hårt bundet via den vulkanisering som görs i samband med tillverkningen.</p> <p>Vad gäller hälsorisker finns flera källor som saknas i vägledningen eller dess referenser, t.ex. en ny studie från den holländska miljömyndigheten som konkluderar: "New research by the Dutch National Institute for Public Health and the Environment (RIVM) indicates that the health risk of playing sports on synthetic turf pitches with an infill of rubber granulate is virtually negligible. Therefore, it is considered safe for people to play sports on such surfaces. ... RIVM hopes that the result of the research will help to answer questions from ministries, municipalities, sports clubs and parents."</p>		
7.1.2	<p><u>Sveriges kommuner och landsting (SKL):</u> Av vägledningen framgår att produktvalsprincipen ska styra val av t.ex. granulater. SKL ser dock i rådande kunskapsläge att det finns ett behov av vägledning om vilka materialslag i fyllnadsmaterialet som är mest fördelaktiga att använda för att minska spridningen av mikroplaster. Dessutom kan det behövas vägledning om vilka ersättningsmaterial till gummigranulater som är mer lämpliga att använda givet vissa klimatmässiga förutsättningar. Exempelvis kan utfyllnadsmaterial av kork behöva en viss temperatur för att fungera som stötdämpare.</p>	Se under Generellt, punkt 2, Lomma kommun samt punkt 4, Svensk Däckåtervinning (SDAB) ovan.	Delvis
7.1.3	<p><u>Stockholms stad:</u> 1. I fråga om avfall har upphört att vara avfall föreslår förvaltningen att Naturvårdsverkets bedömningsgrunder läggs in i dokumentet jämte upplysning om att verksamhetsutövaren bör rådgöra med tillsynsmyndighet. Motsvarande råd bör även finnas gällande bedömningen om det föreligger anmälnings- eller tillståndsplikt enligt 29 kap. 34–35 §§ miljöprövningsförordningen (2013:251).</p> <p>2. Bedömningen av om granulatet utgör produkt eller avfall är av central betydelse. Ansvaret för att bedöma om ett avfall har upphört att vara avfall vilar primärt på den som tillverkar granulatet och därigenom återvinner</p>	<p>1. För att undvika upprepningar har vi hänvisat till Naturvårdsverkets webbsida om när avfall upphör att vara avfall.</p> <p>2. Det finns inte möjlighet att ställa denna typ av krav enligt nuvarande lagstiftning för produkter.</p> <p>3. Naturvårdsverket instämmer i synpunkten och ett förtydligande om detta har gjorts i vägledningen.</p>	<p>Ja</p> <p>-</p> <p>Ja</p>

	<p>avfall. För att underlätta för den som är verksamhetsutövare till konstgräsplanerna att bedöma om avfallslagstiftningen är tillämplig eller ej, förordas att den som producerar granulat och bedömt att det upphört att vara avfall också ska förse produkten med märkning där detta framgår.</p> <p>3. Naturvårdsverket redovisar att det kan föreligga tillstånds- eller anmälningsplikt för användning av avfall för anläggningsändamål enligt 29 kap. 34–35 §§ miljöprövningsförordningen. Avgörande för om det föreligger tillstånds- och anmälningsplikt är om det är fråga om ”ringa risk” eller ej. Även här bör förtydligas att verksamhetsutövaren bör rådgöra med tillsynsmyndigheten om det råder osäkerhet om det föreligger ringa risk.</p> <p>4. I anslutning till stycket om förprövningsplikt föreslås att det läggs till en hänvisning till straffbestämmelserna i 29 kap. miljöbalken för användning av avfall för anläggningsändamål i strid med bestämmelserna. En diskussion om straffbestämmelser skulle också kunna placeras i ett särskilt avsnitt.</p>	<p>4. Vi har inte tagit med en hänvisning till straffbestämmelserna eftersom vi bedömer att det inte är efterfrågat att i denna vägledning redogöra för frågan om straffansvar för överträdelse av regelverket om avfall för anläggningsändamål.</p>	Nej
7.1.3	<p><u>Svensk Däckåtervinning AB (SDAB):</u> Enligt uppgift är granulat från den svenska producenten av återvunnet gummigranulat till fotbollsplaner numera klassat som produkt. Det betyder inte att det kan finnas andra, avfallsklassade alternativ, men hela detta avsnitt sprider mycket osäkerhet och reser rimligen nya frågor hos användarna kring återvunnet material. Och om nu myndigheterna avgör vad som är avfall eller produkt, och redan har gjort det, varför ska då läsaren (fritidsförvaltningen eller idrottsföreningen) tvingas med referenser kring hur man gör gränsdragningen mellan avfall och produkt? Det är ju en fråga som till och med många stora företag och myndigheter fyllda av experter uppfattar som svår och komplicerad.</p>	<p>För att tydliggöra har vi publicerat en fråga och svar om klassning av återvunnet däckgranulat i anslutning till vägledningen. Se texten nedan.</p> <p>Fråga: Klassas granulat från återvunna däck som avfall eller produkt när det används som fyllnadsmaterial på konstgräsplaner?</p> <p>Svar: När ett material som klassas som avfall återvinns och blir en ny produkt upphör det att vara avfall på vägen någonstans under återvinningsprocessen. Det företag som gör så att avfall upphör att vara avfall blir därmed en leverantör av en produkt och är skyldig att se till så att den nya produkten uppfyller lagstiftningen för produkter. Det är verksamhetsutövarna/företagen som har ansvar</p>	Ja

		<p>att bedöma när ett avfall upphör att vara avfall.</p> <p>Verksamhetsutövarens bedömning av när avfall upphör att vara avfall kan följas upp av kommunen eller länsstyrelsen som har tillsyn på den anläggning där avfallet upphör att vara avfall. En vanlig missuppfattning är att myndigheten därmed godkänner eller beslutar om hur det återvunna materialet ska klassas. Även om en myndighet inte hittar något att anmärka på vid tillsynen är det fortfarande verksamhetsutövaren/företaget som ansvarar för bedömningen. Det är alltså inte korrekt att beskriva ett material som ”godkänt” som produkt av en myndighet.</p> <p>I Sverige är det vanligaste idag att återvunnet däckgranulat som används som fyllnadsmaterial på konstgräsplaner klassas som produkt. Det är leverantören av granulatet som har gjort den bedömningen.</p> <p>Om det finns osäkerheter om hur ett återvunnet material klassas bör den som köper ett återvunnet material alltid fråga leverantören om materialet klassas som avfall eller produkt.</p>	
7.1.4	<p><u>Boverket:</u> Inga synpunkter på innehållet i avsnittet. Förutsättningar för att ta hänsyn till anläggning och utformning av konstgräsplaner finns särskilt i planprocessen. Det är bra att den kommande vägledningen lyfter frågan om hur miljö- och hälsoskyddskrav enligt plan- och bygglagstiftningen kan aktualiseras i fråga om konstgräsplaner.</p>	Ingen åtgärd krävs.	-
7.1.4	<p><u>Stockholms stad:</u> I avsnittet anges att det krävs bygglov för idrottsplatser. Mindre fotbollsplaner som inte kan kategoriseras som idrottsplatser kräver inte</p>	Ett förtydligande om detta har införts i vägledningen.	Ja

	bygglov, vilket bör noteras.		
7.2	<u>Stockholms stad:</u> Här bör uppmärksammas hanteringen i förhållande till spridning av granulat via vatten. Det bör framgå att bortplogad snö inte ska läggas upp så att granulat och plastrester riskerar att nå vattendrag eller vattenförekomst samt att dagvattenbrunnar ska vara utrustade med filter.	Vi har delvis förtydligat detta i vägledningstexten.	Delvis
7.2.2	<u>Lomma kommun:</u> 1. Det tas upp att det är viktigt att identifiera spridningsvägar och sätta in åtgärder för att förhindra att spridning till miljön sker via dessa. En koppling hade kunnat göras till 26 kap. 21–22 §§ miljöbalken om att tillsynsmyndigheten har rätt att kräva in de åtgärdsförslag, utredningar och uppgifter som behövs för tillsynen. Exempelvis kan tillsynsmyndigheten kräva in provtagning och analyser efter att metodiken utvecklats. Länsstyrelsen i Skåne län tar upp detta i sin vägledning (TVL-info 2016:4). 2. Det nämns att filter är ett exempel på en teknisk lösning för att förhindra att granulatet sprids vidare till miljön. I vägledningen bör finnas med information om tömningsfrekvens och varianter av filter. Är filtret fullt med granulat och diverse skräp eller inte fungerar tillfredsställande av andra skäl kan effekten komma att minska betydligt.	1. Avsnittet om tillsyn har kompletterats med en upplysning om innehållet av bestämmelserna i 26 kap. 21 och 22 §§ miljöbalken. 2. Som framgår under Generellt, Malmö stad punkt 2 ovan, är vägledningen inte tänkt att innehålla en fullständig redogörelse av exempelvis relevanta skyddsåtgärder och försiktighetsmått för att förebygga svinn av granulat. Parallellt med framtagandet av denna vägledning har Naturvårdsverket initierat en beställargrupp, vars arbete till exempel kan höja kunskapen kring åtgärder för att minska svinn och spridning av granulat. Naturvårdsverket följer kunskapsutvecklingen och kommer vid behov att komplettera vägledningen.	Ja Nej
7.2.3	<u>Sveriges kommuner och landsting (SKL):</u> Av vägledningen framgår att produktvalsprincipen ska styra val av t.ex. granulater. SKL ser dock i rådande kunskapsläge att det finns ett behov av vägledning om vilka materialslag i fyllnadsmaterialet som är mest fördelaktiga att använda för att minska spridningen av mikroplaster. Dessutom kan det behövas vägledning om vilka ersättningsmaterial till gummigranulater som är mer lämpliga att använda givet vissa klimatmässiga förutsättningar. Exempelvis kan utfyllnadsmaterial av kork behöva en viss temperatur för att fungera som stötdämpare.	Se under Generellt, punkt 2, Lomma kommun samt punkt 4, Svensk Däckåtervinning (SDAB) ovan.	Delvis

9	<p><u>Havs- och vattenmyndigheten:</u> Det står att Naturvårdsverkets rekommendation är att alla verksamhetsutövare ska ta fram en plan för att minska miljöpåverkan från anläggningen. Naturvårdsverket skulle kunna vara mer behjälplig med en manual för verksamhetsutövarna gällande plan att minska miljöpåverkan. Allt för att underlätta och komma med rekommendationer över bästa teknik för att minska miljöpåverkan från anläggningen.</p>	Naturvårdsverket kommer att se över möjligheten att ta fram en mall för plan för egenkontroll som i så fall läggs ut på den externa hemsidan i anslutning till vägledningen.	Eventuellt
9	<p><u>Malmö stad:</u> Det saknas en hänvisning till 26 kap. 21–22 §§ miljöbalken. Dessa bestämmelser ger tillsynsmyndigheten rätt att kräva in åtgärdsförslag, utredningar och uppgifter som behövs för tillsynen. Det skulle bl.a. kunna innebära provtagningar och analyser av vattenkvaliteten i yt- och grundvatten i anslutning av källor till mikroplaster. I dagsläget finns vissa oklarheter kring provtagningsmetodik och tillförlitlighet vad gäller provresultat för mikroplaster, men kommunen förmodar att det kommer att ske en utveckling även inom detta område framöver.</p>	Se under avsnitt 7.2.2, punkt 1, Lomma kommun ovan.	Ja
9	<p><u>Kemikalieinspektionen:</u> Vägledningen skulle vinna på att fokusera på målgruppen slutanvändare, vilken i sig består av flera aktörer, de som anlägger och de som förvaltar och sköter anläggningarna. I så fall går det att ta bort de två sista styckena om tillsyn i leverantörsskedet, som just nu kan skapa förvirring. Om detta ska stå kvar föreslås en omformulering.</p>	Vi har justerat vägledningen utifrån Kemikalieinspektionens förslag till omformulering av texten samt flyttat avsnittet om tillsyn till en egen sida.	Ja
10	<p><u>Svensk Däckåtervinning AB (SDAB):</u> Naturvårdsverket skulle på ett liknande sätt som man samlat olika parter i beställargruppen kunna samla en kunnig och engagerad grupp för att minska miljöriskerna med både befintliga och nya konstgräsplaner genom att ta fram praktiskt användbara råd om val av material, vad man ska tänka på vid anläggning och hur man ska minimera svinnet och få hjälp av fotbollsförbundet m.fl. att sprida dessa råd. De förvaltare som idag tillämpar best practice tycks redan ha kunnat reducera påfyllnaden av granulat dramatiskt.</p> <p>Om det framöver kommer att vara så att det ställs krav på skriftliga åtgärdsplaner så kunde man ta fram enkla mallar/hjälpmedel som är</p>	Se under Generellt, punkt 2, Malmö stad ovan. Beställargruppen arbetar även med dessa frågor och kommer att ha dialog med olika leverantörer av konstgräsplaner.	Eventuellt

	anpassade för en idrottsförening eller en mindre fritidsförvaltning.		
--	--	--	--